

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A hittanhallgatók létszámának apadásáról.

A jelzett és óhajtott cél elérése végett az *erkölcsi* javítás terén is elhatározó lépést kell tennünk. A jelenleg működő lelkészek — a rájuk váró nehéz feladatok láttára — ne tüntessék fel szent hivatásukat a pályaválasztó ifjuság előtt oly sötét színben, hogy ettől a legeszményibb, legfenségesebb hivatástól, a törekvőbb és remény teljesebb ifjak visszariadjanak. Hiszen minden életpályán tövisek közt fakad a rózsza és még a napnak is vannak foltjai. Meggondolandó, hogy a téves irányba terelt korszellem idegenkedik az evangyéliomtól és a tapasztalati világ sivár után véli elérni az emberiség üdv-célját. Humánus intézményeket alkot, mentő egyesületeket szervez, jótékonyági áldozatokkal hivalkodik s önerejéből igyekszik megélni, kicsinyelve az evangyéliom isteni tartalmát s megmosolyogva a keresztyén morál alapelveit. De micsoda minden emberi törekvés és alkotás Krisztus nélkül? Nem az ő evangyéliomának vívmánya-e a mai kor minden igazi és maradandó becsű alkotása? És így avagy nem épen azok-e az emberiség legnagyobb jöltevői, a kik az evangyéliom elegyítetlen tiszta tejével táplálják a lelkeket, hogy felnevedjenek mindenk az Ur egyházának élő, szerves tagjaivá? Ugy éljenek tehát a lelkészek, hogy mindenk előtt világító szövétnekként fényljenek. És az ezen követésre méltó példák után induló ifju hittanhallgatókat az erkölcsi nevelés minden nemes és hathatós eszközeivel neveljük oda, hogy már jó korán, az erkölcsi felelősségérzet, a tiszta lelki öntudat, a test, szív és lélek megszentelésének gondolata vezérelje őket. Társadalmunk bizonyos körei önnönmagok felett mondanának sujtoló ítéletet, ha a hittanhallgatókat csak amolyan ötödik kerék

számba vennék s tőlök a kellő méltánylást, és buzdítást megtagadnák. Gondolom is, hogy az ezen irányban szükséges erkölcsi belátásra és tudatosságra a mi társadalmunk zömét még nevelni kell. Ez okból a gyakorlati téren sáfarkodó segédlelkészek és lekipásztorok, az evangyéliom kétélű fegyverével küzdenek minden keresztyénellenes áramlat ellen; tisztítsák, üdítsek fel a társadalom levegőjét, vonják az egyház sánczai közé a harczképes tagokat és nyomról nyomra hódítsanak meg minden talpalatnyi tért a protestáns morálelvek diadalra juttatása által.

E végből legyen egység, békesség, egészséges közszellem főleg a hivatottak között. Megállapítandó, rendszeresen körvonalozandó, különösen a segéd-lelkészeknek fellebbvalóikhoz való viszonya. Működési pragmatika nélkül ma már még iparosi testület, sőt a cselédség sem állhat fenn. Minden társadalmi körben tudja az alkalmazott, kitől függ, kinek felelős, ki a bírāja, fóruma. Csak a ref. segédlelkészek vannak bizonytalanságban. Szolgálati tekintetben majdnem egyenlő sorsuk van a napdíjasokkal és gyakornoksegédekkel. Lelkész főnökük minden további eljárás nélkül elbocsájthatja vagy megtarthatja őket. Erkölcsi tekintetben úgyszólván védelem nélkül mozognak a világúrben, mint valami zsellérek. Juttasunk hát nekik is néhány paragrafust a szervezeti szabályzatban; nemcsak, hanem részletesen írjuk körül, minő hatás és jogkör illeti meg őket, miként láthatják biztosítva becsületes munkájuk es feddhetetlen életük feltétele mellett bizonyos időtartam elmúltával jövőjüket, a mely a rendszerezetlenség, szervezetlenség és szeszélyes ötletek szerint történő alkalmazási módok miatt ma szinte sokakra nézve reménytelen és viaszatlan.

A társadalom becsülése és méltánylása még inkább fokozódní fog, ha nyilvánvalóvá lesz,

hogy a ref. lelkész-testület méltóságához mértén tiszteli, méltatja a kartársi érdemet és közhasznú munkálkodást. Mennyi tehetség, igyekezet, jóakarát vész kárba mi nálunk a miatt, hogy az egyszerű falusi lelkészt — mert hát épen szerény körben való működési tere rendelte a gondviselés — nem részesítik kellő figyelemben, támogatásban és jó indulatban a felsőbb körök. Ifjan ellankadnak és féluton kidőlnek oly számosan az Ur táborának harcosai közül, mert nincs a ki ügyet vetne rájuk és lelkesítőleg vezényelné őket csak előre! Szóval az egyházi és polgári társadalom egyetemét tények és életet keltő, újjáalakító munkálkodás által győzzék meg lelkészeink affelől, hogy a vallás, közelebbről az evangyéliomi protestáns és reformált anyaszentegyház hivatott őrei, az élet iskolájában, az örökkévalóságra való előkészítés nagy feladatainak megvalósításában nélkülözhetetlenek, pótolhatatlanok, szükségesek. Az ezen tudatból önként fakadó erkölcsi méltánylás és köztisztelt sok gondot fog feledtetni, számos aggodalmat fog eloszlatni és megédesíti a gyakorta keservesen szerzett falatot is.

Ebbe a gondolatkörbe tartozónak tekintem még azt, hogy kisebb gyülekezeteink szerényen javadalmazott lelkészeinek és tanítóinak jóra való, képes és nemes erkölcsű gyermekei részére, a protestáns áldozatkésztség révén fentartott közép- és felső-tanintézetekben minél több internátusi helyről kellene gondoskodnunk. Ezek a növényedékek már jó korán az egyház és iskola cél-

jainak elérésére irányuló szellemben neveltetve, seregesen vonulnának harci lobogója alá annak az édes anyának, a ki őket keblén táplálta és a ki hozzá ragaszkodó hű fiainak boldogságra vezérléséért mindenét is oda adni kész.

Hajh'!, de ki győzné előszámlálni azokat az utakat, módokat, melyek csupán erkölcsi téren is kínálkozólag intenek felénk. Csak több buzgóság önzetlenség, ügyszeretet, elfogulatlan-ság, jóakarát, egyértelem vezérelne bennünket — szegénységünk mellett is, mint amaz apostoli korszak vezérlő alakjai s közbajnokai — mi is csodákkal határos műveket művelhetnénk. Nem hiu ábránd és délibáb-szerű tünemény volna többé a magyar ref. egyház jövője, hanem igazságon és tényen alapuló, logikai következetességgel beálló valóság, úgy, hogy ezen jobb jövő reményének hatása alatt szinte látni véljük, miként szaporodnak meg lelkészi állomásaink, miként népesednek be theologiai akadémiáink, a hol úgy apostoli buzgóságu lelkészek, mint tudományosan képzett diakonusok s mind az utolsó lehelletig elszánt bajnokok meritenek az élet forrásából életet, erőt, kitartást. Avagy talán még várni akartok! Azt gondoljátok, még van idő? Csalódtok. Ime az egyiptomi hét csapás már fenyegetőleg közeleg felénk: a vizek kezdenek vérré változni és itt ott előtűnnek azok az undok békák és férgek is, sőt hólyagos fekélyek előjeleit is észreveheti a figyelmes szemlélő . . . vigyázzunk, legyünk éberen; imádkozzunk és dolgozzunk!

✠ TÁRCZA. ✠

Jézus gondolatai az Isten országa jövőjéről.

(Folytatás.)

Pál apostol igenis megtehette, hogy a rabbinismus dialektikáját vitte bele az új keresztyénségbe, a mivel megvetette alapját a ker. tanoknak és egy új theológiának. Ő, ki Gamaliel lábainál szívta magába és tette vérvé és meggyőződésévé a zsidó hagyományokat és okoskodásokat, a Hillél hét exegetikai szabályaiból kinőtt csodálatos alkotású theol. rendszert, nem is szabadulhatott meg ezektől, csak legfeljebb újabb szempontból, sajátos magyarázó methodussal, eredeti színekkel fel-frissítve foghatta fel és vihette keresztül úgy az egész rabbinus hagyományt, valamint ennek egyik kicsiny részét az eschatologiai fejtegetéseket.*

De Jézus nem. Ő tőle semmi sem volt távolabb, mint az ilyen, vagy ehhez hasonló kísérlet. Neki, ki új világot hozott és a menyországot építette meg e földön, nem is lehetett szüksége, hogy a bölcsességet a Targumokból, a Pirqé 'Abóthból, vagy a haggadá midrás többi alapvető munkáiból szívja be. Ő nem azt hirdette, a mit a zsidó theologia olyan gyönyörűen kikerekített,

* *Masnyik*: Pál apostol élete. Pozsony, 1894. 60 kk.

részekre szedett és rendszerezett, hiszen azok ellen küzd folyton-folyvást, kik ezeknek ápolói, fentartói, továbbképzői voltak: a farizeusok és írástudók ellen. Igen, csatlakozik ő ehhez itt-ott, hiszen az egész haggadá midrás, vagyis a tulajdonképpen zsidó rendszeres theologia az ó-szövetség magyarázatán, sokszor elcsavarásán alapult, következőleg azon a fundamentumon, melyen vetette meg Jézus is lábait, a ki folytonos tekintettel volt Mózes és a proféták írásaira. De mikor ez a theologia felállította a pesat, remez, derus és szud elvek alapján a maga rendszerét, hogy megfejtse a vallásos érdeklődés minden kérdését és ekkor aztán meg is teremtette a bámulatos aberrációkat: ide e tanokat Jézus egyáltalában nem követhette, mert itt ő roppant éles elvi álláspontot foglalt volt el.

Am mindamellett, hogy Jézus olyan kevés pozitív dolgot beszél az Isten országa jövőjéről, nem hagyta azt el, a mi tulajdonképpen hozzátartozik e kérdéshez, hanem nagyon is jól kiemelte és kellő középpontba helyezte. Csak jól meg kell egy dolgot jegyezni. És ez az a kérdés: mit lehet tudni az embernek?

A világfelettiről tudhatunk-e emberi értelmünkkel adequat fogalmakat alkotni? Igen, vagy nem? És ha nem, ugyan mi szükség van arra, hogy a jövő életet tarka és színes fantomokkal töltsük meg?

Ha már e szempontból indulunk ki, akkor feltétlenül bizonyos, hogy Jézus tanításaiban olyan pontokat

Ugy van! Ez az egyedüli kánon, a mely szerint kell cselekednünk a *szellemi*, lelki megújulás érdekében is, a mi már első sorban az elhívott és rendelt szellemi munkások lelkiismereti kötelessége. De ugyan mit kellene ez irányban cselekednünk? kérdezheti kételkedőleg főleg az, a ki talán elvileg sem osztja azt a nyilatkozatunkat, hogy az uralmi tulsulyra törekvő mai modern theologiai irányzat, ugy módszerét, mint célzatát tekintve helytelen és téves. Mi ezen felfogásunk igazolására csak azt jegyezzük meg, hogy szerintünk az olyan tudományos kutatásnak és rendszernek, a mely az isteni kijelentés okmányait, a szentírást, hitelvesztett, regés tartalmu, emberi célzattal szerkesztett, belső kapcsolatot nélkülöző, kritikailag igazolhatatlan előterjesztéseket tartalmazó irodalmi gyűjteménynek tekinti, maradandó értéke nincs; továbbá, hogy a protestáns és illetőleg ev. ref. egyház alapelveivel, létfeltételeivel, jövőjével egyáltalában nem egyeztethető össze az az eljárás, ha a tudomány és bölcsészeti műszereit a saját egyházalkotmányunk fundamentomául és védőbástyájául szolgáló hittani igazságok czáfolgatására, döntögetésére, reformátoraink akár tulzott magasztalására, akár kisebbitésére, ősi szent örökségeinknek, hitvallástételi iratainknak erőtelenítésére használjuk; végül: egyházunknak nem állhat érdekében az, hogy a tudományt a negativismus istápolására hirdettesse s terjesztesse. Ismeretes tény az is, miszerint sem a bölcséletnek, sem a theologiai

kritikának nincs olyan tétele, a melyet egy másik ellentétes rendszer porba tiporni meg nem kísérelt volna. Ez ellenében a bibliai tan igazságaiból a pozitív tudomány, nemcsak hogy egyetlen egy jótát sem adott fel, sőt annak ismételtlen védelmére kelt. Az is nyilvánvaló dolog, miként a történeti, nyelvészeti, régészeti, természettudományi, vagy akármely más ismeretkörnek minden ágazata kétségbevonhatlanul igazolja, miként a protestantizmus tanai örök igazságok, megdönthetetlen tények. És azt is tapasztaljuk, hogy a hol a protestáns hitvédelem, mint p. o. Angliában, pozitív alapon mozog, ott fejlettebb, virágzóbb, gyümölcsözőbb a keresztyén hitélet is. Mindezekből mi azt a tanulságot vonjuk el, miszerint nekünk szintén azt az egészséges theologiai szellemet kell ápolnunk és diadalra segélnünk, a melyben erő, élet, áldás van s a melynek jövője nem a változó korszellemtől függ, hanem több évszázados multu szilárd fundamentomon nyugszik. Ezzel távolról sem azt mondjuk, hogy nosza küszöböljük ki a theologiai tudományosság köréből az ellentéteket feltüntető rendszereket, sem nem akarunk hadat üzeni a felvilágosodás és lelki szabadság feltételül szolgáló *józan, igazi* tudomány ellen; de igenis küzdünk minden beteges elmélet, szintelen irányzat, s a bibliát ostromló tagadlagos támadások ellen, s a bé nem bizonyított, — ha szinte tudományos jellegű — elméleteknek nem ülünk fel. Nem tereljük ifjainkat a kételkedés, tagadás, ellenmondás utvesztőire,

találunk, melyek feltétlenül helyesek és biztosak. Jézusnál, úgy általában akármelyik beszédében, mint eschatologiai nyilatkozataiban is olyan gondolatokat találunk, melyek hasonlíthatatlanul felette állottak annak az eszmekörnek, melyben kortársai mozogtak.* Ő úgy tanított, mint addig senki.** Nem hiában mondták róla, hogy beszélt, mint senki az emberek fiai közül. Ki fogta fel addig a világlelőt oly tiszta és igaz formában, mint ő? Ki különböztette meg az örökkévaló dolgokat annyira, mint ő mind attól, a mi földi, a mi semmi, a mi elromolható? Igen, bármennyit tanított is a jövődőről a zsidó theologia, bármilyen szépen kiczifrázta is azt, mégis csak Jézus óta lehet szó az örök élet reményéről, az Istennek ama szeretetéről, mely felemel, megvigasztal még a sír éjjelében is, mert az a remény valósul meg ettől fogva, mely ha másutt nincs, de ott van az égben; és az a bölcsesség lesz élővé, melynek birtokában bölcsőbb lesz az ember, mint Sokratesz és többet fog tudni, mint Arisztotelesz. Jézusig minden objektív igazság, ha annak tünt is fel, ha csábos varázsában gyönyörű vezérlő fénynek látszott is, valójában nem volt egyéb múltó és bizonytalan ábrándnál: az ember legfeljebb csak olyan volt addig, mint egy-egy Oedipus, ki tudott, megfejtett

minden titkot, de saját magának nagy talányát annyira nem tudta megfejteni, hogy elveszett bele. Igen, a zsidók is tudtak az Isten országa jövődjéről és azt ők is transcendentális értelemben fogták fel, éppen mint Jézus és mégis végtelen gyarlóság színe ömlik el az ő felfogásukon és a mi igazság látszatnál. S vajjon miért volt ez így? Azért, mert a zsidók csak egy más helyre varázsolták át azokat az állapotokat, melyeket a földön tapasztaltak, a közönséges élet viszonyait csak éppen áttették a másik világba; ennek problémáit éppen úgy feltették a jövő világban s azt tökéletesen úgy oldották meg, mint a hogy az élet mindennapi tapasztalatai szemük előtt megjelenve bizonyos igazságokra vezettek el. Jézus pedig a világlelőt egészen megkülönböztette a jelen világtól és kevés erre vonatkozó tanításában föltétlenül rámutatott, hogy az a világ egyáltalában nem a földi viszonyok hasonképe, hanem éppen ellenkezőleg ezzel oly ellentétes, hogy még összehasonlítani sem lehet.

Schnedermann „Jesu Verkündigung und Lehre vom Reiche Gottes“ című művében újabbant azt állítja, hogy Jézus, midőn eschatologiai tanításait adja elő, mindenütt a hagyományos zsidó felfogásból indult ki. Tény és igazság ez bizonyos tekintetben, ugyan ki tagadná el? Mindenki vallja, hogy félreismerhetetlen

* *Dicsőfi József*. Evangyeliumi elmélkedések. Debreczen 1893. 38 l. kk. 208 kk. Különösen 308. kk.

** *Kurikoff*: Die Lehre des neuen Test. vom Reiche Gottes. Neue kirch. Zeitschrift 1895. 4—6.

* 1 Hälfte. Leipzig, 1893. 85. 85. l.

még ha egyik másik kritikus százsor állítja is, hogy Ezsaiás prófétiáját 12, az evangyéliomokat ugyanannyi szerző irataiból szerkesztette egybe valamely később koru elmés Anonymus; de viszont nem zárkózunk el a haladás, a fejlődés logikai törvénye elől sem, hanem vizsgálódunk, nyomozunk, kételyeket cioszlatni törekszünk s ha nem léel lelkünk biztos támpontokat, kimondjuk nyiltan akár a „nonliquet“, akár a „Megvagyom írva“ elvet, a mint azt lelkünk sugallja, ám mindig úgy, hogy számot tudjunk adni a bennünk levő reménységről Annak, a ki készen van megítélni eleveneket és holtakat.

Dr. Erdős József.

(Vége köv.)

Az országos ev. ref. lelkészi özv.-árva gyámintézet és az e. m. gyámintézetek viszonya.

(Folyt. és vége.)

En abban a nézetben vagyok, hogy miután a fentebbi tervezet mellett a számadatok összevágának, más szóval, miután az alap egyrésze (55,000 frt) bőven fedezi az e. m. gyámintézet eddig elvállalt kötelezettségeit, t. i. fedezi az eddigi lelkészi özvegyek és árvák segélyezési osztalékát; és miután a ma életben levő lelkészek helyett is kifizetheti az országos lelkészi gyámintézetbe az egyes lelkészek belépési járulékát, t. i. a 18. §. értelmében fizetendő 10%-t (tegyük legmagasabbra, 83 lelkész helyett 10,000

frtot); sőt még tartaléktőkéül megmarad 15,000 frt: azon javaslatomat, hogy az e. m. gyámintézet fizesse be a belépési járulékokat az országos gyámintézetbe, indokolni bővebben is felesleges volna; legalább azt tartom, hogy a fentebb előadottakban az indokolás már feltalálható. Önként értetvén, hogy a ma élő régibb lelkészek, épen úgy, mint az ujonnan belépő, hivatalba lépő ifju lelkészek, jövőre csak az országos év. ref. lelkészi gyámintézettől várhatnak segélyt; az e. megyeitől csak annyiban, a mennyiben ezt a tartaléktőke (15,000 frt) jövedelme, esetleg a régi özvegyek kihaltával az azok számára különválasztott tőke (55,000 forint) jövedelme megengedi. Valamint igen természetesen érthető az is, hogy jövőre már minden lelkész, régebben és újabban belépettek, csak az országos alapba lesznek kötelesek fizetni, t. i. az évenkénti 2½ %-t; és így az e. m. gyámpénztárba eddig évenként fizetni szokott 1% (annatikum) fizetése alól mindannyian és pedig már 1896. évtől kezdve felmentetünk. Ugyanezen elvek, a helyi viszonyok szerint, más e. megyében is alkalmazhatók.

Igy gondolom én, hogy az e. megyei és az országos ev. ref. lelkészi gyámintézetek egymáshoz való viszonya, a régibb, idősebb, az e. m. gyámintézetekkel szemben annyi terhet viselt lelkészek újabb megterhelhetése nélkül megoldható leend.

Ha valaki még bővebb indokolást kívánna, annak röviden csak azt mondanám, hogy az

vonatkozás van Jézus és a zsidó tradíció között. Jézus használta a zsidó fogalmakat és használta azért, mert olyat talált bennök, a mi bizonyosan megegyezett az ő gondolkozásával. Ám ez nem azt teszi, a mit aztán Schnedermann Jézus eredetiségének rovására hangsúlyoz, hogy ezekre a fogalmakra nézve Jézus is, meg a zsidók is egyformán értettek. Hiszen ott vannak pl. Jézus nevei: a Messiás, Istenfia stb. Jézus is használta e fogalmakat épen úgy, mint kortársai. Ám ha használta, bizonyosan azért tette, mert a mit azokban talált, az a tartalom volt, melyet magára alkalmazhatott. És ekkor mennyire más jelentése volt e fogalmaknak, mint az előtt, a zsidó gondolkodásban, hiszen még csak megfejtani sem lehetett azokat Jézusra való vonatkozásukban a zsidó felfogásból. És úgy vagyunk Jézus valamennyi olyan fogalmával, mely megegyezni látszik a zsidó gondolkozással. Nem esett össze kortársai eszméivel Jézusnak az Isten országa jövedőjéről alkotott fogalma sem. Nem, sőt végtelen ellentét választja el a kétféle felfogást egymástól. Csak egyszerűen át kell gondolnunk Jézus tanítását e kérdésben és ismernünk kell a zsidó tradíciót s azonnal tisztán áll előttünk a dolog. Ez az eltérés nem onnan magyarázható ki, mint Schnedermann teszi, hogy Jézus az igazi zsidó felfogást állította helyre a kortársak hamis felfogása ellenében (a mely magyarázattal különben Schnedermann maga ellen fordítja fegyverét, hiszen akkor világos, hogy Jézus alapfogalmait nem mindig

„a hagyományos zsidó felfogás“ szolgáltatta). Más, igenis, nagyon más az a tartalom, melyet Jézus ad az Isten országa beteljesülésének, nagyon különböző attól, mely a kortársak váradalmaiban élt. Nem az a „visszaállított helyes tartalom“ van itt, melylyel Schnedermann kacérkodik. Már az alapfogalom legelső alkotó eleme lényegi ellentétben van mindenféle zsidó gondolkozással. Ha t. i. az Isten országa Jézusnál már a legelső pillanatban, mint öntudati momentum a hivatás ismeretéből következőleg kizár minden politikai vonatkozást és új, eddig egészen elhanyagolt területre csap által. Itt is úgy áll tehát, hogy Jézus, ha a zsidó nyelvhasználatból indult is ki, midőn az Isten országa jövedőjére vonatkozó felfogásait pronunciálja, de azoknak tartalmát egyáltalában nem a meglévő eszmékből tölti meg, hanem kizárólagos, határozott jelleget ad nekik úgy a mint egyedül csak öntudatából kiindulva tehette meg.* Mindez pedig úgy a legtermészetesebb, ha nem folyamodunk a „fejlődés“ „nézeteltérés“ és ehez hasonló divatos és napjainkban sokképpen felkapott kifejezésekhez.

De midőn a zsidó gondolkozástól való ez eltéréstől beszélünk, nem gondoljuk egyszersmind azt is, hogy Jézus talán szilárdan eltökélt határozottsággal, szándékos előrelátással körvonaloza volna ki a saját fogalmait, következőleg változtatta volna azt a zsidó terminológiát.

* E. Haupt: die eschat. Aussagen Jesu. Berlin 1895. 65—67 l.

ifjabb lelkészek semmi jogsérelem nem történik. Ők már csak az országos gyámintézetnek lesznek tagjai országszerte. S ha mi idősebbek fizettük akkor, midőn rendes lelkészeké lettünk, egy évről fizetésünknek 50%-t, más évről jövedelmünk 20%-t, azóta évenként 1%-t, a mi együtt véve ma egy kis tőke lenne: az ifjabb testvérek szívesebben fizethetik az országos gyámintézetbe a belépési járulékot 10%-t és az évi járulékot 2½%-t; mert 250 frtra bizton számíthatnak özvegyeik s 50 frtra árvaik, míg az e. m. gyám-alapból az eddigi özvegyek, nálunk p. idáig 30 forinttól felfele, ha legtöbbet 130 forintot kapnak.

Mi, régibb lelkészek is adjunk hálát Istennek, hogy az 1896. évet, az országos ev. ref. lelkészi gyámintézet életbelépésének az idejét megértük; mert a mi özvegyeink már mégis csak többeseké kapnak (250 frt.) az országos gyámintézetből, mint p. kaptak, s kapnak legalább itt nálunk, elődeink özvegyei, a kik ha legtöbbet, hát 130 frtot kaphattak. Elvesztjük ugyan, illetve elvesztik özvegyeink, ámbár azt sem egészen, és nem örökre, az e. m. gyámpénztárból nyerendett segélyt; de ez a veszteség csak látszólagos, mivel p. mindig a f.-szabolcsiakról beszéltek, 130 frt helyett 250 frtot kapnak az 1896-dik évtől kezdve. Azonban a félreteendő tartaléktőke és a most élő özvegyek kihaltával felszabadulandó tőke, kevés évek múlva már szinte pótol valamit az eddigi befizetések és hozott áldozatokért.

Figyelembe veendő még az is, hogy az országos gyámintézetbe való belépés kötelező mindnyájunkra nézve. A belépési járulékok fizetésére (10%) már fel szólítottunk. Legyen az a járulék 800, 1000, 1200, 1500 vagy 2000 frt után fizetendő 80, 100, 120, 150 esetleg 200 frt, mindenütt terhelő az az előhaladottabb korú emberekre nézve; mivel ebben a korban neveltetési s egyéb költségek, a felnöttebb vagy serdülő korú gyelmekekre való kiadások, ha még oly édesörömet viseljük és teljesítjük is azokat, igen megnehezdednek a vállainkon. Ilyenkor már nem oly könnyű egy-kétszáz frtot elszakítani, mint a pálya kezdetén s a család-alapítás idején; habár ekkor is sajnosan esett és mindenkor sajnosan esik is az.

De kézen fekvő igazság, közszájon forgó a panasz különösen napjainkban, hogy szegények vagyunk, hogy inséggel és nyomorral küzdünk. Ha ez alvó, pedig ez szent való, hogyan fizesse meg az a nyomorgó, szegény lelkész, az az inséggel küzdő s talán már el is adósodott családfő még azt a csekélységnek látszó 50—60 vagy 100 frtot is?! Avagy újabb kölcsönt vegyen? Akkor meg mihaszna kapja majd özvegye a 250 frtot, ha adósságba kell fizetnie, a mit férje csinált a gyámintézeti járulékok fizetése végett. Nem fizeti be? Akkor meg lefogják az özvegyétől és így akár sohase tervezték, sohase alapították volna, az országos gyámintézetet! . . . De nem fizetni nem is lehet, nem is szabad; hiszen befizetés nélkül pénz-

Ellenkezőleg. Ő úgy gondolta azokat a „terminusokat“, melyeket használt, a mint mi azokat ma a szentírásban láthatjuk: nem töprengett rajtuk hosszasan, nem állapította meg előbb pontos zsidó theologiai tartalmukat, hogy aztán a maga fogalmai szerint a változtatásokat rajtuk megtegye, célja lévén az így meghatározott fogalmakkal az, hogy rendszerébe biztosan beilleszthesse őket. Hiszen az ő hatalmas öntudatának szükségképpen következménye kellett hogy legyen, ha ő egyszerre más tartalmat adott népe összes vallási előterjesztésének és ha azokat amaz oldalukról tekintve fogta fel, mely az ő gondolkodásának megfelelt.*

Nem, egyáltalában nem viselnek zsidó színt és jeleget magukon az ő gondolatai, sőt nem viselnek azok ilyet még akkor sem, ha tán nem látszanának eredetieknek, hanem csak a zsidó felfogás utánzatának. Ebben a tekintetben a „képes beszédek használata“ sem bizonyíthat semmit. Hiszen Jézus a képes beszédek nem csak akkor használja, mikor a jövendőről beszél, így akarván jelezni, hogy a máskor nála egészen szokatlan utánzásra adta fejét, hanem használja minden körülmény közt, egész tanítói pályán át. Hogy a képes beszédekben sok zsidó gondolkodás van: nos, ha ilyeneket olvasunk, itt mindig számolnunk kell arra, hogy az ilyen felfogásra

valló nyilatkozatok eshetnek a tudósító rovására is, a ki vagy külsőleg fogta fel és nem adta elég híven vissza azt, a mit Jézus eredetileg nagyon is, mint benső tartalmat hangsúlyozott, vagy néha nagyon is egyéni felfogásának megfelelően írta le Jézus mondásait.* Igen, a benső tartalomra soha sem lehet ráfogni, a zsidós gondolkodást. Pedig ez a benső tartalom valamennyi Jézustól eredő mondásban és tanításban visszaállítható még annyi különféle kéz alakítása és annyi újabb meg újabb színbe öltöztetések után is. Hogyan történhetnék ez meg? kérdezi talán valaki. Ugy, hogy az általánosból vonunk következtetést az egyesre, az evangéliumok általános tartalmából a speciális kép egyes vonásaira. Mindenesetre azonban, mivel scriptura sui ipsius index igen sok óvatossággal, igazi tudományos vizsgálódással, mert ha csak egyetlen hibás lépést tettünk, elvesztettünk mindent, süppedékes talajra léptünk, honnan tiszta konklúziókkal és helyes eredményekkel ki nem szabadulhatunk.

Hogy milyen értelmet tulajdonított maga Jézus az Isten országa jövendőjére vonatkozó mondásainak, miképpen fogta fel az egész kérdést: ezt legjobban — még a synoptikus evangéliumokkal szemben is — János evangéliuma mutatja meg. Ha t. i. ezt úgy tehetjük, a minek joggal vehető, nevezetesen a synoptikusok

* W. Beyschlag: das Leben Jesu. 2. Theil. 3. Aufl. Halle a. S. 2 th. Darstellender Theil 370 kk.

* Haupt. id. m. 156—159 l.

intézet, még hogyha gyámintézet is, meg sem alakulhat, működni, segélyt adni képtelen! . . . Fizetni tehát így vagy úgy: de fizetni kell.

En ezek után jobb, méltányosabb, könnyebb módját, kivált szegényebb vidékeken elterülő e. megyék lelkészeire nézve a fizetési járulékoknak nem tudok, nem találok, mintha az általunk régebben teljesített befizetések fejében, az e. megyei gyámintézetek fizetik be helyettünk, lehetőleg országszerte is, a belépési járulékokat az országos ev. ref. lelkészi gyámintézetbe s csak az így fenmaradandó tőkékkel haladnak csendesen ismét tovább.

Volnának még egyes apróbb, alárendelt kérdések, p. hát a kik a felejtővel, meg a huszadot sem fizették be az e. megyei gyámintézetbe stb. azokkal mittevő lesz az e. m. gyámintézet: de hát az effélék könnyen elintézhető dolgok. Vagy már kötvényt adtak, s mint egyenes adósságot megfizetik; vagy kiállítják, a kötelezvényt és helyi intézetnek maradnak adósok; de hát ezek — mondom — a nagy kérdéssel szemben jelentéktelen és alárendelt dolgok s házilag elintézhetőek. Fődolog, hogy a lelkészek nyomtasztó viszonyai között, újabb megterhelhetőségek nélkül járulékaikat pontosan és haladéktalanul, lehetőleg még ez év lolytán befizethessék, hogy a járulékok özvegyeinktől el ne fogassanak, s hogy az országos ev. ref. lelkészi gyámintézet korszakalkotó, áldásos működését fennakadás nélkül megkezdhesse és

zavartalanul folytathassa. Istennek áldása, legyen az országos gyámintézetben és annak alkotóin, hogy lehessen ez is egyházunk örállóinak, illetve azok özvegyei s árváinak menedéke, s ref. egyházunk izmosodásának is eszköze.

Görömbei Péter.

TANÜGY.

Vegyes tanügyi hírek.

* *A tanári hivatal megbecsülése*, ha lassan is, kezd terti hódítani a társadalom intelligensebb rétegeiben. Kezdi belátni, hogy a közfelfogásban mindinkább nagyobb jelentőségre jutó oktatásügy érdekeit nem lehet elválasztani az ügy munkásainak érdekeitől s hogy a középiskolai oktatásügy javulása jórésztben a tanárok helyzetének javításán fordul meg, épen úgy, mint a hogy a tanító- és lelkész-kérdésnek is az anyagi ellátás a sarkpontja. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek idevágó, elméletileg minden igényt kielégítő nyilatkozatai mellett a képviselőházban is emelkedtek hangok, a melyek a tanárok és tanítók ügyének felkarolását sürgették. Ezek közül kiemelésre méltó a Hock János beszéde, ki a középiskola több kérdését helyes felfogással és belátással tárgyalván, ezek között a tanárkérdéssel is foglalkozott. Okolják, úgymond, a tanítás hiánya miatt a tanárokat is. Hát igazán nem tudom, hogy ezek a szegény tanárok mit csináljanak. Eddig csak a szervezetet, a rendszert, tantervet okolták, némelyek túlterheléssel vádolták a tanárokat, mások pedig rájuk fogták, hogy nincs meg bennök a köteles ügybuzgóság. Pedig újabb tanárainkban, kivált mióta a tanárképzés reformját behozták és öt évi képzés után léphet csak

próbakövének. Ez megmondja, hogy Jézusnak mi a főgondolata úgy egyes mondásaiban, mint általában véve; hiszen a negyedik evangyélium a legauthenticusabb kommentar a három elsőhöz; a melynek írója Jézust sokkal tökéletesebben értette, mint az összes apostolok, vagy legalább is hívebben adta vissza Jézus egész lényét, tulajdonságait, minden gondolatát. Ebből a negyedik evangyéliumból láthatjuk, hogy Jézus egészen eredeti módon, a zsidó fogalmaktól merőben különbözőleg fogta fel az eschatologiai igazságokat, mert azokban mindig a benső tartalmat emeli ki, a külső formát pedig egészen lényegtelen, mellékes járuléknak tekinti.

Ezt különben magok a synopticusok sem palástolhatják el, bár mennyire igyekezzenek is azon, hogy felcífrázzák Jézus mondásait, és bár mennyire gondoljanak is az érzékelhető, külsőleg felfogható, tehát ugyanakkor nagyon könnyen félreismerhető külső burok minél tökéletesebb kirajzolására, és részleteinek lehető élelén szinten feltüntetésére. Nem palástolhatják el, mert lépten-nyomon kitűnik, hogy ők Jézusban azoknak a keleti tanítóknak egyikét mutatják be, kiknek olyan szokásuk van, hogy még a legközönségesebb igazságot is lehetőleg felékesítve, képekkel, hasonlatokkal díszítve adják elő. S utoljára is a synopticusok, a mennyiben az igazságot foglalják írásba, való képet tárnak fel a názárethi Jézusról, ha mindjárt csak emberi oldaláról jellemzik is és csak a külső jellegnek, ennél fogva a

feltűnőbb, megragadóbb eseményeknek, drámaibb momentumoknak kidomborítására törekednek; ebben a képben — ha mindjárt színezve is — természetesen tökéletes módon benne van a Jézus teljes mivoltában. És ha úgy látszik is, hogy csak néhány vonás szembeötlő, míg a többitől teljes hallgatás uralkodik, csak jól szemügyre kell venni azt a képet, csak helyes szempontból kell tekinteni és kellő világításba helyezni: rögtön megmutatja az a kép az igazi alapvonásokat és szinte csodálattal telünk el, hogy miért nem láttuk mindazt rögtön első tekintetre, mikor mindaz olyan nagyon világos és evidens dolog. Ezekből az elmondottakból ne következtessen senki arra a véleményünkre, hogy a három első evangyélium önmagában nem levén elegendő a Jézus tökéletes megismerésére, a negyedik evangyéliumot mintegy pótléknak kell tekinteni, a synoptikusokban el nem mondott események összegezőjének, mivel ez az állítás ilyen formájában semmiképpen sem állhat meg, hanem következtessen csak arra az elfogadott igazságra, hogy a negyedik evangyélium képes leginkább visszatükrözni Jézusnak ama jellegét, mely megvan ugyan a három első evangyéliumban is, de sokszor nem tudja kellőképpen megtalálni a kifejezés formáit a sok külsőség és cifraság miatt.

Dr. Bartók Jenő.

(Folyt. köv.)

a tanár az iskolába, hiba nincs. De t. Ház, ha mi azt akarjuk, hogy teljesen képzett tanári karunk legyen, akkor nekünk nem elég csak követeléseket támasztani a tanári karral szemben, hanem annak igényeit, még pedig jogos igényeit e Házban ápolnunk és künn az életben is biztosítanunk kell. Nálunk az volt a baj, hogy azelőtt, kiváltképen a negyvenes, ötvenes években gymnasiumi tanáraink úgyszólván, papok voltak és az a tisztelet, mely a tanárt környezte, inkább a papi reverendának szóllott. Mióta pedig világi tanárokat is alkalmazunk, nem helyeztük őket oly viszonyok közé, melyek nekik tisztességes társadalmi positiót és megélhetést adhatnak. Nemcsak anyagi javadalmat nem nyújtottunk nekik, de nem kárpótoltuk őket ezért erkölcsi és társadalmi tekintélyök emelésében sem. Ez az oka, hogy a papi- és tanári pályán nem a műveltebb, hanem a legszegényebb családok gyermekei vannak, kivált a hetvenes években a tanári pályára azon szegény középiskolai tanulók mentek, kik gyorsan akartak végezni — három év volt akkor a bölcsészeti tanfolyam — és mégis tisztességes pályára akartak lépni. Akkor az egyetemen 20—25 százaléka volt a bölcsészethallgatók száma. Mióta azonban 1880-ban öt évre emelték fel a képzési időt, de a fizetést alig javították számbavehetőleg, tisztességesen meg épen nem, mindjárt a reform behozatala után lesúlyed a 25%^o 8%^o-ra és azóta sem tudjuk feljebb vinni 11—12%-nál. Ily körülmények közt ki megy nálunk szívesen paedagogiára? Hiszen míg a többi pályákon előmenetelle biztosítva van, addig a tanár megöregedhetik katedráján, a nélkül, hogy az előléptetésnek csak kilátásával is bírna. Míg a külföldön vannak cultur-centrumok, nagyobb iskolák, egyetemek, a melyek természetes fokozatát képezik az előléptetésnek a tanárra nézve, addig ez nálunk nincsen meg. Míg a bírói pályán nálunk el lehet jutni a második fizetési fokig, addig a tanári karnál be van végezve az előléptetés a hatodik foknál. Ezeket a dolgokat javítani kell, hogy ha mi képzett tanárságot akarnak nevelni, mert a mit a tanárságért teszünk, az a legegyszerűbb csatornán keresztül az ország culturájának javítására fog vezetni. Erkölcsi és anyagi helyzetükön javítani kell, és a társadalmában is utat kell törni annak a felfogásnak, hogy a tanár erkölcsi tekintélyt képvisel, mert a milyen a nemzedék, olyan a jövő, a nemzedék jövője pedig egyedül az ő kezébe van letéve. Ilyen reformokkal középiskoláink is hirtelen nagy fejlődésnek fognak indulni és kívánni valót nem hagynak hátra.

* **A II. félév megnyitása a debreczeni akadémián.** Az 1895—6. isk. év II-ik felének ünnepélyes megnyitása febr. 10-én d. e. 9 órakor tartott meg az akad. VI. termében Sass Béla akad. igazgató, Dr. Erdős József theol. és Dr. Kovács Sándor jogi dékán urak jelenlétében. Az iskolai törvények vonatkozó §§-nak s az első félévi névsornak felolvasása után következett a jelentés az 1895. évre kitűzött pályakérdésekre beadott pályaművekről. Az eredmény röviden a következő:

Hatvani-alapítványból latin nyelven írott egy pályamunka érkezett be: szerzője Veress István 4. th.; jutalma 30 frt (a pályadíj $\frac{3}{5}$ -öd része.)

Keresztési-Deák I-ső alapít. első kérdésére (a lelkipásztorkodás és a belmissió köréből) egy munka adott be. Érdemesnek találtatott a teljes díjra. Szerzője: Kuthy Zsolt 3. th., jutalma = 84 frt.

Keresztési-Deák I-ső alapítv. második kérdésére (a megyerendszer), 3 munka érkezett be. Egy mint társai közül kiemelkedő 64 frttal jutalmaztatott, egy pedig

buzdításul 20 frtot nyert. Az előbbi munka szerzője: Fél Boldizsár 2. é. jh., emezé: Balogh Béla 2. jh.

A **Várad-Szabó** alapítv.-ból kitűzött pályakérdésre (a neveléstan köréből) egy pályamunka érkezett be, ez sem találtatott jutalomra érdemesnek.

A **Péczei IV-ik**, valamint a **Bulyowszky Gyula** alapítv.-ból kitűzött pályakérdésekre művek nem adtak be.

A **Kazinczy-alapítványból** a Casino által kitűzött pályakérdésekre beadott munkák közül a prózai kérdésre beérkezett mű a kisebbik (a 2-ik) díjjal (8 db 10. koronás arany) jutalmaztatott; szerzője Kiss Jenő jh. (lakik Komárom-Csicsán.)

A 2-ik kérdés volt: „Kivántatik népdal”. — Több gyenge munka közt egy érdemelt nagyobb figyelmet, szerzője: Fél Boldizsár 2. jh.; jutalma a 2-ik díj, 4 db 10 koronás arany.

Felolvastattak az 1896. évre, ugyszinte az 1895—6 isk. év folyamára kitűzött pályakérdések is.*

* **As érettségi vizsgálati szabályzatot** egyházkerületünk közgyűlése a mult évben 154. sz. végzésével némely pontjában tudvalelőve megváltoztatta. A módosítások közt legfontosabb az, hogy az írásbeli vizsgálatok a kerületbeli gymnasiumokban ezután nem ugyanazon napon tartatnak, s az egyes intézetek nem ugyanazon írásbeli feladatokat kapják, mint eddig gyakorlatban volt, hanem minden gymnasium maga állapítja meg úgy az írásbeli, mint a szóbeli vizsgálatok idejét, valamint maga tesz javaslatot az intézetben tartandó érettségi vizsgálatra kitűzendő írásbeli feladatok iránt is, a melyek közül azután a püspöki hivatal választ. Az egyházkerület ezen rendelkezéséről főt. püspök úr most egy körlevélben értesíti a főgymnasiumok igazgatóságait, a melyben az eljárásra nézve némely részletes utasítások is foglaltatnak. Így figyelemmel kell lenni a vizsgálatok idejének megállapításánál arra is, hogy azon izraelita tanulók, kik a szombatnapi írás és rajzolás alól fölmentvék, ellenkező idő kitűzése által hitbeli háborgatást ne szenvedjenek. Szükséges, hogy minden egyes feladvány külön félívre legyen írva, hogy a kiválasztandó feladat a másolás elkerülésével legyen visszaküldhető. A magyar nyelvi feladványok úgy fogalmazandók, hogy azokban a tárgy minden zavart és kételet kizárólag legyen formulázva. Nem helyes például, mondja a körlevél, ily röviden adni fel a tételt: „Vörösmarty Mihály, mint epikus”. De nem helyes az sem, ha a feladvány oly részletességgel van fogalmazva, hogy abban már a dolgozat dispositiója is adva van, mert az ily dispositió, bár könnyűnek látszik s egyes esetben az is lehet, sok esetben gátolja és nyugtázza a gondolkodás szabadságát.

* **A tanügyi kongresszus** általános és iskolai paedagogiai osztálya számára a a következő tételket tűzték ki: 1. A paedagogia feladata és helye a tudományok sorában. Előadó dr. Kármán Mór. 2. A gyermeklélek megfigyelése. Előadó Waldapfel János. 3. A köznevelő és szakiskolák közt kellő kapcsolat és átmenet. Előadó Molnár Sándor. 5. Az ethikum az iskolában. Előadó Herman Antal. 6. A magyar karakter tudatos fejlesztése. Előadó Szentgyörgyi Lajos. 8. Az iskolai kirándulások nevelő fontossága és országos szervezésének módja.

* Ezeket terhiány miatt lapunk legközelebbi számában fogjuk közölni.

* **A debreczeni tankerületi főigazgatóság** ideiglenes vitelével Cserhalmi József, debreczeni kegyesrendi gymn. igazgatót bizta meg a közoktatásügyi miniszter.

* **Tanítóhiány.** A közoktatásügyi tárca országgyűlési tárgyalása alkalmával Veres József képviselő rámutatott azokra a szomorú viszonyokra, melyekben a magyar tanítók szynylódnak. A fizetésnek 1893-ban 300 frt minimumban történt megállapítása óta a tanítónövendékek száma 3102-ről 1902-re esett. Ha az 1868-iki népoktatási törvényt végre akarnók hajtani, még 10—12 ezer tanítóra volna szükség. Kevés a tanítóképezde is, pedig az 1868-iki törvény szerint 20 at kellett volna felállítanunk s még ma is csak 18 van. A társadalomtól sem lehet segítséget várni. A szülők, ha gyermekeik jövőre sorsát szívökön viselik, nem adhatják őket a tanítói pályára.

* **Nyugdíjügy.** A debreczeni tanári kör indítványára az országos középiskolai tanáregyesület emlékiratot intézett a vallás- és közoktatási miniszterhez a községi és felekezeti intézetektől az államhoz átlépett tanárok előző szolgálatának a nyugdíjba való beszámítása tárgyában. A miniszter erre leirt a tanár-egyesülethez, hogy a községi és felekezeti intézetek szolgálatában töltött idő az 1894. XXVII. t.-cz. 13. §-a értelmében a nyugdíjba be fog számíttatni, ha az illető községi vagy felekezeti intézet az orsz. tanári nyugdíjintézet kötelékébe belépett volt s újabb díjak csak azon összegek után fizetendők, a melyekkel az illető tanár fizetése az állami intézethez történt kinevezés által esetleg gyarapodott. Azon szolgálatok azonban, melyek az érintett köteléken kívül álló tanintézetnél töltött, a reciprocitás elvénél fogva, ez idő szerint nem számíthatók be. A szervezeti vagy egyházi rendű minőségben töltött szolgálatok beszámítása legfelsőbb elhatározásba ütköztvén, ez irányu kérelem nem teljesíthető. A községi vagy felekezeti szolgálat előtt az államnál töltött szolgálatok, ha azok nem szerzetesi vagy egyházi minőségben történtek, minden fennakadás nélkül beszámíttatnak.

* **As orsz. tanítói nyugdíjintézetbe** a tanulók után beszolgáltatandó illetékek beszédését főt. püspök úr a debreczeni főiskola akadémiáján és gymnasiumában már a folyó évre elrendelte. Ez a díj az akadémián 6 frt, a gymnasiumban és a tanítóképezdén pedig 3 frt minden tanuló után; a főiskola azonban a szegény sorsú tanulókat ez alól is felmenti abban az arányban, a melyben a tandíj alól feimentettek. A bevételben így előálló hiányt a főiskolai tanári nyugdíjalap pénztárából fogja pótolni a főiskola.

* **A tanító és az iskola védelme.** A bars megyei tanító egyesület a közoktatási miniszterhez a nyilvános iskolai helyiségek és a tanító személyének büntetőjogi védelme ügyében emlékiratot nyújtott be. Kéri ebben először, hogy a tanítók is vétessenek föl a közhatósági közegek sorába, a mire illetékesek, ha meggondoljuk, hogy a büntető törvénykönyv gondoskodik még a csőzök, gátörök stb. személyét érő sértések megtorlásáról is. Kéri másodsor, hogy az iskolák is oly büntetőjogi védelemben részesüljenek, mint a magán lakások.

* **A lelkész-tanítóság.** Az 1893. XXVI. t.-cz. által biztosított állami segély igénybe vehetése elhárítván a tanítói és lelkési állások külön választásának legnagyobb akadályát, akként intézkedett volt a közoktatási kormány, hogy a lelkési és tanítói állomások együttes viselése jövőre csakis az egyházi főhatóság előterjesztése alapján külön, esetről-esetre adandó miniszteri engedély mellett legyen lehetséges. Azonban ez intézkedést

a közigazgatási bizottságok és a tanfelügyelőségek merev szigorúsággal értelmezték, a minek az volt az eredménye, hogy a tanítástól eltiltott lelkész-tanító helye nem volt betölthető képesített egyénnel s így a tanügy nagy kárára a tankötelesek egyáltalán semmiféle oktatásban nem részesültek volna. Erre való tekintettel a vallás- és közoktatási miniszter már a mult évben elrendelte az összes lelkész-tanítók összeírását s addig is, míg eme részletes összeírás alapján lehetséges lesz a törvény intencziójának s a tanügy érdekeinek megfelelően intézkedni, biztosította egyelőre az összes lelkész-tanítók zavartalan működését.

* **Néptanítók a képvásárlás ellen.** A váczvidéki tanítók közelebb értekezletet tartanak, a melyből hozzájárulás végett oly kérvényt küldenek az összes tanítóegyesületekhez, hogy a miniszterium tartózkodjék a közművelődés terén addig minden luxus-kiadástól, míg a néptanítók sorsán alaposan nem segítettek.

* **As egyiptomi magyar expedició.** Febr. 21-én érkezett haza az az expedició, a mely Beóthy Zsolt, Goldzieher Ignác és Platz Bonifác vezetése alatt ezelőtt hét héttel Egyiptomba indult. A tanulmányút, a melyben 20 középiskolai tanár is részt vett, jól sikerült. A tanulmányút programját pontról-pontra megtartották. A husz magyar tudós az egész út alatt tanulmányokat tett. Az ó-egyiptomi és arab műemlékeket a thebai királysírokat behatóan tanulmányozták s különösen nyelvészeti, földrajzi és természetrajzi ismereteiket gyarapították bőségesen. Az expedíciót mindenben készségesen támogatták az egyiptomi tudósok, különösen De Naville híres egyiptológus és Hertz Miksa hazánk fia, az arab mecsetek állami főépítész, ki az arab művészettudomány terén első tekintély. Az expedícióról nagy munkát fognak írni, mely Egyiptom egész történetét, ethnographiáját és művészettörténetét felöleli, s mely a jövő télen jelenik meg.

* **As Egyesült Államok nőoktatásáról** tartott felolvasást Kréczy Béla Budapesten a szabad liceumban. Ez alkalommal az elemi és közepoktatást ismertette. Az oktatás ezen két fokán majdnem kivétel nélkül a vegyes oktatás divik, a fiuk és leányok együtt tanulnak 18 éves korukig. És tapasztalatai szerint az iskolákban mindig a legpéldásabb magaviselet és fegyelem uralkodik, a figyelem is kifogástalan. A vegyes oktatásnak a legjobb hatása van mind a két nemre. A fiukat gyengédebbé, szelidebbé teszi, és illedelmes, mérsékelt magaviseletre szoktatja őket és e mellett serkenti ambíciójukat, hogy a leányok mögött el ne maradjanak. A leányok meg a fiuk jelentében bátrabbak, önállóbbak lesznek, jellemük szilárdabbá válik s a fiukkal való verseny fejleszteti szellemi képességeiket. Az amerikai tanítók véleménye szerint a leányok ugyanarra a szellemi munkára képesek, mint a fiuk és ugyanazt az eredményt képesek felmutatni. Nagy gondot fordítanak a test egészséges fejlesztésére. Hogy a vegyes oktatás a lányok egészségére nem hátrányos, bizonyítja az, hogy a leányok iskolamulasztása nem nagyobb, mint a fiuké. Az előadó végre arra az eredményre jut, hogy a nők felsőbb oktatása, a mint nálunk is fejlődőben van, hogy t. i. a nők a férfiakkal csak az egyetemen kerülnek közös oktatás alá, sem morális tekintetben, sem a tanulás eredménye dolgában mindaddig nem vezethet kellő sikerre, míg megelőzőleg nem mennek át egyenlő iskolai trainingen, a mi csak vegyes iskoláztatás mellett lehetséges.

IRODALOM.

A debreczeni grammatikus.

Válasz Benke István úrnak.

(Folytatás.)

Censor ezelőtt több tizedével ott guggol a debreczeni grammatika előtt. Álmodozik a késő jövőről. De nemcsak álmodozik, egyszercsak mélységes álomba merül. Alszik, a jó ég tudja, hány éven át. Egészen új korszak hajnala derül föl, de Censor még mindig a debreczeni grammatikán pihenteti fejét. Mikor egyszercsak nagy mennydörgés hallatszik s megszólal onnan felülről a dörgegelmes hang: „(Censor! Censor! ébredj álmaidból, taposd lábaid alá azt a debreczeni grammatikát és nézd, bámuld, megérkezett az „Isten országa!“)

Félre azzal a debreczeni grammatikával! Censor ébred. Előtte „Isten országa“. Minő nyelvezet! egészen más magyarság, mint az ő idejében. Minő változás, a mig aludt. Hová lett Hunnia népe? Hová lett Csokonai nyelvezete. Más világ, más emberek! Censor! le a kappal, égesd el nyelvtanodat, s szórd a világ négy tája felé a hamvakat. Más nyelv áll a régi helyett. Szegény Censor! menj ama elhagyott odudba, ne égesd el debreczeni grammatikádat. Csak csapd a hónod alja alá, némulj el és hallgass, mert te nem beszélsz már helyesen, „Isten országa“ erre a hiteles tanú.

Censor szomorúan lesüti a szemét. Csak úgy hullanak a könnyei. Csakugyan igaz! Ugy felvállról bele sandít abba a könyvbe, mely százados álma után kerül a kezébe s csodálatos visiói támadnak. Hátha minden csak kápráza, csak illuszió. Megtapogatja a könyvet. Papírból van. Magyarországon jelent meg. Sőt magyar író nevét viseli homlokán. Nézzük, micsoda varázslat ez?

A százados álomból ébredő Censor az ósdi grammatikával reszkető kezében utrakelt s kérdezősködött úton-útfélen; míg nem aztán a nyelvtudósokhoz utasították. De itt is milyen csalódás várt rá. Biztos megállapodás, szabatos törvény nem igazíthatta el. Sőt még a nyelvérzék sem egyenlő mindenütt. Brassai, ez az öreg nyelvtudós neki adott igazat. Arany János, a költő de szintén erős nyelvtudós már ingadozik, de azért az általános szabályt ő se tagadja meg. De Benke István úr azon állítást, hogy ő és az aequivalens és egyformán használtatik mind a kettő személyeknél is, állatoknál is, ezt az állítást, mondom, egyik sem erősítette meg. Kezembe vettem aztán Imre Sándornak a „Magyar nyelvújítás“ című nevezetes munkáját s szóról-szóra olvasom: „az ő és az között értékenkülömbőség van, melyet magyar nyelvérzék azonnal sejt. Amaz személyre és élő valóra, emez dologra, egyszersmind amaz közelvalóra, emez távolira mutat.“ Pedig ez a munka 1873-ban jelent meg. A visszahozó vagy mutató névmást (mert így említik maiglan is a nyelvtudósok ezt a viszonyzó) igenis lehet nemcsak állatokra, de dolgokra is értenünk, mihelyt azok személyesítettnek. Hát olyan naivnak hiszi Censort Benke István úr, hogy Aranytól annyi példát olvas a fejére. Tehetné azt akkor, ha nem olvasta volna Censor emez igéit; „személyi névmás állhat ugyan tárgyak jelölésénél is azon esetben, ha azok személyesítettnek“. Lássá, ha ezen állításomat figyelmére méltatja, nem olvassa rám azokat az idézéseket, hiszen ellenkezőt én nem állítottam. De tovább megyek annak bebizonyításában, hogy ő és az nem lehet aequivalens s ilyet állítani nagy és merész újjítónak lehet. Nézzük csak mit mond erre vonatkozólag

Simonyi Zsigmond nagy nyelvészünk 1883-ban megjelent művében (48. l.) A személyes névmás és mutató névmás közt az a különbség, hogy amaz egyszerűen helyettesíti a személynevet; p. o. nem láttam őket sehol, emezzel pedig nyomatékosan rámutatunk a személyre, p. o. nem láttam én azokat sehol, másokat láttam, de azokat nem. Hol van itt az aequivalentia?

A közelítésnél igenis személyes raggal beszélhetünk, a távolabbról tárgyi ragozással használjuk a mutató névmást, p. o. Miről beszélsz? A nyelvtanról. Ne fogj hozzá (közelítő) nem értesz te ahoz; (távolító.) Még egy másik példát: „Lásd dolgod után, ha azt akarod, hogy abból (nem pedig: belőle) hasznod legyen. Arany a figyelőben Brassával vitatkozván, szintén a mellett foglal álláspontot, hogy a személyes mutató névmás alkalmazható dologra is (ezt mondtam én is, mikor azt állítottam, hogy ez a személyesítés esetében mindenkor így állhat) de vannak esetek, mikor a tárgyi ragozást követeli a nyelvérzék. Ime ezt a példát hozza föl: „Ez a kutya meg akar harapni. Ne félj tőle (Közelmutató). De ne mutassam csak a kutyát ily közel, hanem általánosítsam a mondatot, p. o. a mely segítségével ilyenformán: a mely kutya nagyon ugat: ne félj attól. Itt már a távolmutató attól jobb. Brassai így mondja: a mely virágok legkelendőbbek, ajánlom művelésüket“, habozás nélkül ajánlanám: ajánlom azok művelését“. Ha pl. o. én kérdezem valakitől: beteg a lovad? Nem így felel: nincs bizony neki semmi baja. Nyelvérzéke így szólaltatja meg: nincsen bizony annak semmi baja.

(Folyt. köv.)

Censor.

A „Protestáns Szemle“ ez évi két első füzetéről, teljes elismerés, rokonszenv és buzdítás kifejezésével emlékezünk meg. Nemcsak a rovatokat gazdagította a titkár-szerkesztő, de a tartalom értékére, vonzóvá lételeire is nagy suíyt fektetett, a mit úgy a szerzők nevei, mint sikerült közleményeik igazolnak. Dr. Erdős József, Csegey Gusztáv, Rácz Lajos és Paulik nevei, mint régi ismeretes nevek kellő kezességet nyújtanak affelől, hogy a mit írnak, az méltó az elolvasására és megszívlelésre. Tisztelt Olvasóink közül igen sokan járatták a Szemlét és így felmentve éreztetjük magunkat az abban foglalt dolgozatoknak részletesebb ismertetése alól, csak utalunk arra, miszerint az ezen két füzetben megjelent és illetőleg folyamatban levő munkák méltó biznyságai annak, hogy nálunk a theologiai tudományos kérdések és társadalmi problémák megoldása valdicséretesen foglalkoznak a hivatott körök. Kiváltképen pedig Szóts Farkas titkár irányt jelölő, evangéliomi szellemtől sugalt, meggyőződés hangján szóló vezércikkére hívjuk fel a közfigyelmet, mert örömmel látjuk, hogy épen Budapesten, mily ékesen szóló apológéitai vannak az igaz evangéliomi tudomány, azon a helyen — mondjuk — a hol és a honnan ezelőtt pár évtizeddel, az emberi tudomány zordon szele oly sok rombolást okozott. Az ezen általunk szívből üdvözölt irányban való további áldásos munkálkodáshoz erőt, kegyelmet kívánunk, a munkatársak gárdájának pedig gratulálunk.

„Belmissiói Almanach.“

(Nyílt levél nt. Szabó Aladár úrhoz.)

Kedves Nagytiszteletű úr!

Sokkal inkább el vagyok foglalva az én kis egyházam külső és belső alapításával (lásd a „Debr. Prot. Lap“ 1895. évi 31., 32., 44. és 52-ik számait), semhogy

— ha erőm és tehetségem volna is — beleszólhattam volna abba a felette érdekes és épületes vitába, melyet Ön és elvtársai, Eröss Lajos és elvtársaival a b.-pesti és debreczeni egyházi lapokban folytattak. Én úgy látom, hogy önök nem „ellenfelek“, hanem csak két lelkes tábor, mely különböző úton siet legyőzni a közös ellenséget: a *hitellenséget* stb.

Nem hiszem, hogy volna széles e hazában gondolkozó és olvasni szerető lelkész (azt mondják, *olvasni nem szerető* is akad), ki a *belmissió* czímen *felszínre hozott* (mert megvolt az kérem régen is, csak hogy az utóbbi néhány évtized alatt elmerült az *admisztráció* tengerébe) mozgalom vezére, *Szabó Aladár* úrtól meg tudná tagadni az elismerést.

Én a legőszintébb elismeréssel adózom t. tanár úr működése iránt, a mit csak azért is ki kell itt fejeznem, mert egy lényegtelen kifogás lévén e levelem tárgya, elismerésem kifejezése — mely tudom, hogy egészen felesleges — csak indokoltabbá teheti azt.

Ama lényegtelen kifogásom, a minden művelt protestáns pártfogására méltó „*Hajnal*“ ez évi 2-ik számában tervezett „*Belmissiói Almanach*“ czíme ellen szól. Ha ugyanis a *magyar* nemzetet akarjuk az *ezredéves* (és nem millenniumi) ünnep alkalmából a *Krisztushoz* közelebb vinni egy érdekesnek ígérkező könyv által . . . ne adjunk annak „*Almanach*“-ot, hanem „*Évkönyv*“-et, vagy valami mást, de okvetlenül magyar czímmel. Elég baj, hogy a vallásos élet fellendülésére irányzott törekvés eszközt is az idegenbe oltott „*belmissió*“-nak hívjuk.

Ha pedig Isten segítségével a „*Belmissiói Évkönyv*“ csakugyan megjelenik, hadd terjedjen szét széles e hazában. Én egyelőre öt példányt megrendelek.

Addig is az Urnak kegyelme legyen velünk.

Csermő (Aradmegye), 1896. febr. 15.

Vadas Gyula,

ev. ref. lelkésztanító.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

16. A halábori ev. reform. egyház története.

A főtiszt. egyházkerület 1895. év szept. havában tartott közgyűlése jegyzőkönyvének 404. sz. határozatával a millennium alkalmából az egyházi monografiák megírására kötelezván bennünket, kötelességemből kifolyólag bátorkodom én is beküldeni Tekintetes szerkesztő úrhoz egy kicsiny egyházközség történetét, melyben ha nem találunk is nagy és fontos mozzanatokat, de azt hiszem — ha egyébbért nem is — a reform. egyházhoz való százados hithűségéért megérdemli, hogy egy kevés nyomda festékben részesüljön.

Halábor község Bereg megye legdélibb részén a Tisza folyónak egy félszigetében fekszik. Kicsiny község 80 lakóházzal, melyekben a béke lakik, 395 lélekszámmal, kik egymás iránt igazi felebaráti szeretettel viseltetnek. Fő jellemvonásuk: vallásossággal párosult szorgalmatosság.

Hogy ezen községnek mi a régmúltja, ki építette és mikor? — mint oly sok községnek, — a titok fátyolával van eltakarva. A szájhagyomány ugyan tesz említést keletkezéséről, de oly mystikus alakban, hogy valószínűséggel nem bírhat. Egyházunk keletkezéséről szinte nem tudtam kikutatni semmit, valószínű azonban, hogy az 1551—1559-ig keletkezett illetőleg vette be a prot. hitet. Ezen feltevésemre okot az szolgálhat, hogy midőn a Mezővári város történetének buvárlásával s részben megírásaival foglalkoztam, azon tudatra jöttem,

hogy Mezővári város ura 1551-ben a munkácsi várparancsnok Petrovics Péter volt, ki nemcsak működése helyén, de távolabb is buzgó pártfogója lévén a reformatiónak, Kálmáncsehi Sánta Mártonnal, ki ekkor beregszászi predikátor volt és erősen türelmetlen, gyökeresen újító, népszerű szónoklatairól ösmeretes, bizonyára mindent elkövettek, hogy a Beregszász és Mezővári szomszédságában levő községek felvegyék a reformált hitet.

De megerősít ezen feltevésemben még az is, hogy 1574-ben a buzgó református Mágócsi Gáspár volt Vári ura, ki mint nagymérvű terjesztője a reformatiónak, a Mezővári tőszomszédságában fekvő Halábor község lakóit kik a vári lakosokkal szoros érülközésben voltak, (Vári lakói ezen időben már a reformált egyház tagjai voltak, a mely ismét onnan bizonyos, hogy Mágócsi Gáspár 1575. a moghiorok-zeghi (mogyorószeg) malom bírósába a váriakat oly formán erősíti meg, hogy a predikátoroknak a szombatalét biztosítja) — bizonyára reformálta, — annyival inkább pedig, mert Halábori Matolcsy család, mely családnak Halábor község volt ősi fészke, a reformált hitet korán felvette.

Ha positiv adattal nem rendelkezem is a keletkezési évről, azt már határozottan állítom, hogy 1684-ben virágzó reformált egyház volt; bizonyítják azon ereklyék, melyek ezen időből reánk maradtak s mai napon is használatban vannak.

Van egy czinkanna 1684-ből; egy szószék — ma a tanító éneklő helyeül szolgál — 1684-ből; egy templom ajtó, mely egy drb fából, minden más drb hozzátétel nélkül van kifaragva — ma is ép állapotban — szélessége 90 cm., szintén 1684-ből; tehát mind három egy és ugyanazon időből.

Említést érdemel még azon igen régi, aranyozott osztó kehely is, melyen nagy goth betűkkel ezen szavak vannak írva: „Ave Maria Gratia plenavis“ Évszám rajta nincs, de régiségét igazolja alakja és azon munka, mely rajta látható. Felső része ma már megrepedt, de más nemléteben használatban van.

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy Halábor község és temploma eredetileg nem ezen helyen volt, mint jelenben van, hanem a Badaló községtől Mezővári-nak vezető út két oldalán feküdt. A mai helyre kiköltözésének oka, mint azt b. emlékü Tiszt. Görömbey Pál volt halábori lelkész már rég elhunyt aggyastyánok után megjegyzi, valószínűleg az lehetett, hogy a mezővári várhelyén (ma temető) lakó mezitlábos barátok zaklatásait nem tűrhették, kikkel többször összeütközésbe is voltak, sőt a gyűlölség irántok oly nagy volt, hogy a haláboriak egyet küzülök, mert temetőjökbe járt imádkozni, megöltek.

Bár mi okból költöztek is ki a védtelen szabad-sikságról, akár a lengyelek (1657), akár a tatárok és törökök (1716 és 1660) miatti félelemből, kik pusztításuk, rablásaikat e vidéken s legközelebb Mezőváriban — honnan a lelkészt és tanítót is rablánczra fűzve elvitték — a legféktelenebb módon üzték, a lakosok iránt a legbarbárabb módon viselkedtek; akár a barátok üzelméi miatt, annyi bizonyos, hogy e jelelegi helyen, hol minden oldalról a Tisza folyó által természetes védelemben részesültek, nagyobb biztonságban voltak és az azon időben alig 200 lélekből álló község lakói nyugodtabban lehettek.

Ugyanezen időben lett átszállítva a templom is, mely még mai napon is fent áll és használatban van. 1760-ban renováltatott, mint menyezeten feljegyezve van T. Papp Mihály predikátorságában és ns. nz. vtlő Matolcsy János kurátorságában.

Ezen időből a lelkész- és iskolaházról semmit nem tudunk. A szájhagyomány annyit fentartott mind e mai napig, hogy azon helyet, melyen a templom és paplak épült és van, a Halábori Matólcsey család adományozta. Azon helyet pedig melyen az iskola és tanítói lak építetett, 1810-ben kelt „Contractualis Szerződésből” mint meglátszik, Kőszeghi Ferencztől oly formán vették meg 30 v. frtért, hogy azon hely csak addig lesz az ev. ref. egyház tulajdona, míg a község lakosai reformátusok lesznek, illetőleg azon a helyen ev. reform. iskola áll, ellenesetben visszazáll a Kőszeghi örökösökre.

Ifj. Lánca József,
ev. reform. lelkész.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— A debreczeni főiskola anyagi és szellemi ügyeinek rendezésére már néhány év előtt kiküldött bizottság február 24-én tartott ülést főt. Kiss Áron püspök ur elnöklete alatt, miután Vályi főgondnok ur gyengélkedése miatt nem jelenhetett meg. Szeremley József, György Endre, Lukács Ödön szintén gyengélkedésükkel mentették ki távolmaradásukat. Jelen voltak Tóth Sámuel egyhk. főjegyző, Széll Kálmán esperes, Kiss Albert lelkész, gróf Dégenfeld József, Simonffy Imre, Ármós Bálint, Márk Endre, továbbá Sass Béla akad., Kovács Lajos képezdei igazgató, dr. Erdős József theol., dr. Kovács Sándor jogak. dékánok és dr. Bacsoni Lajos küldöttségi tagok. Az ülés főtárgyát a létesítendő bölcsészeti fakultás céljaira szolgáló alapokról s a végbement gyűjtés eredményéről szóló albizottsági jelentés s ezzel összekötött indítványok képezték. Csupán a vegeeredményekre szorítkozva, rendelkezés alatt áll s azonnal felhasználható vagyonerő 390,320 frt 22 kr. Rendelkezés alatt még nem áll, de erre a célra később felhasználható lesz 243,460 frt 56 kr., s az egyetemre tett 7878 frt 74 kr. alapit. összeg; együttvéve m. e. 641 ezer forint. Az albizottság, a mely Kiss A. elnöklete alatt Tóth S., Ármós B. és Márk E. tagokból állott s a h. pénztárnok, ellenőr és számvevő közreműködésével oldotta meg feladatát, elismerésre méltó fáradságos munkásságot fejtett ki. Javaslati alapján a gyűjtés kiegészítése, a befizetések szorgalmazása vagy biztosítása s a 63 ezer forintnak újabb felhívás útján való beszerzése elrendeltetett. Együttal egy bizottság küldött ki, melynek feladata lesz e fentebbi intézkedések pénzügyi eredményéről kimutatást s a bölcs. fakultás felállítására nézve tervet készíteni. A továbbiakról térhiány miatt részletesebben csak legközelebb szólhatunk.

— Kovács Albert budapesti ev. ref. theol. tanár s orsz. képviselő a közokt. költségvetés tárgyalása folyamán a képviselőházban febr. 18-án tartott beszédjével ismételve elérte azt a nem közönséges sikert, hogy minden olyan jóízű, nemesebb gondolkodású és komoly hazafias érzületű embert megbotránkoztatott, a kit a politikai pártkötelék és pártérdek nem tesznek képzelenné annak feiismerésére és méltánylására, a mi igaz érdem és elismerésre méltó tulajdonság, s a kit még az elvakult pártgyűlölet sem képes szembeszökő igaztalanságokra csábítani. Nem hivatásunk az, hogy bárkinék is, annyival kevésbé Kovács Albertnek politikai viselkedése felett nyilvános diszkusszióba bocsátkozzunk. Arra sem vagyunk kötelezve, hogy a kormány valamely közegét vagy ennek tényeit jogos vagy jogtalan támadások ellen megvédelmezzük. De a Kovács A. említett beszédjében

Klamarik János miniszteri tanácsos személye ellen intézett oktalan, igazságtalan s ennél fogva nemtelen támadást nem hagyhatjuk szó nélkül mint magyar protestánsok és, a mi ezzel együtt jár, mint józan hazafiak. Egy olyan férfi, a ki egykor gyenge fiatalkora daczára is a magyar szabadságharcban részt vett; a kit a magyarság érdekében folytatott küzdelme miatt is az abszolút kormány tanári állásától megfosztott; a ki a 60-as és 70-es években erős küzdelmet folytatott Felső-Magyarországon a panszlavizmus ellen; a ki hazafias szellemben vezetett körülbelül másfél évtized óta a középiskolai oktatás ügyét, a mint alig két évvel ezelőtt megtartott országos jellegű jubileumi ünnepélye alkalmával minden illetékes tényező által elismertetett és méltányoltatott: az ilyen férfi legkevésbé sem érdemli meg azt, hogy akkor, midőn egy élet becsületes munkásságának megérdemelt eredménye gyanánt, idegen származása mellett is, már összeforrottnak érezhetné magát azzal a nemzettel, a melynek kulturális fejlesztésére szentelte egész tevékenységét, a nemzetellenes Bach-korszak kreaturája és maradványa gyanánt utasíttassék el ettől a nemzettől. Az ilyen eljárás nem nemzeti politika, hanem politikai bárgyuság, nem sovinizmus, a mit még tulzásaiban is lehet védelmezni, hanem a közpályán szerezhető legdrágább erkölcsi értékek ellen intézett közönséges kalózkodás. Tiltakozunk ez ellen K. A. hivatali állására való tekintetből, mert nem engedhetünk tért esetleg olyan felfogásnak, mintha egy ev. ref. theol. tanár, mint olyan, találhatna méltó okot egy oly férfinak könnyű áldozatául való kijelölésére, a ki a prot. középiskolák állami segélyezésének üdvös gondolata és ennek keresztülvitele által megmentette felekezetünket attól a szomorú kényszerűségtől, hogy legtöbb gimnáziumainkat vagy becsukjuk, vagy idegen kézre bocsássuk. Hadd folytassa tovább is zavartalanul Kovács A. az ő „nemzeti”-szinü klerikális politikáját; az ellen semmi észrevételünk! De azt senki se gondolja, hogy ő a magyar reformátusokat csak bármi tekintetben is képviseli.

— **Tanárválasztás.** A Búzás Pál halála folytán megüresedett németgazdaságtani tanszékre, kívánatára dr. Bartha Béla jogtanár helyeztetik át. Pályázat útján tehát a perjogi és váltó-kereskedelmi jogi tanszék fog a legközelebbi egyházk. közgyűlésen betöltetni. Ugyanakkor töltesse be Kovács János veterán tantártársunk lemondása folytán megüresedett gymnasiumi természetrajzi tanszék is.

— **Kitüntetés.** Szotyori Nagy Károly kántor és zenetanár, kit a napokban ünnepeltek félszázados működése alkalmából, Ő felségétől a koronás arany érdemkereszttel tüntetett ki, a melyet Dégenfeld gróf főispán meleg szavak kíséretében tűzött fel az érdemes férfi mellére Debreczen város febr. 28-iki közgyűlésében. Egészséggel viselje!

— **A vallás szabadgyakorlatáról szóló 1895. évi XLIII. t. cz. végrehajtása tárgyában** a vallás- és közoktatásügyi miniszter a belügyi és igazságügyi miniszterekkel egyetértőleg részletes rendeletet bocsátott ki valamennyi törvényhatóságához, melyet megküldött püspöki hivatalunkhoz is a lelkészekhez, egyházi hatóságokhoz eljuttatás céljából. A rendelet 4. fejezetet s 6. mintát tartalmaz következő beosztással. I. fejezet. Általános határozatok. II. fejezet. A bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezeteken kívül álló szülőtől származó gyermekek vallására vonatkozó megegyezések alakításáról s azok anyakönyvi nyilvántartásáról, valamint az ilyen gyermekek gyámhatósági beleegyezés mellett való áttéréséről. III. fejezet. A bevett vagy törvényesen elismert

